

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Миколаївський національний аграрний університет

Кафедра методики професійного навчання

**ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ:
методичні рекомендації з вивчення дисципліни
та виконання самостійної роботи для здобувачів
вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 208
«Агроінженерія» денної форми навчання**

Миколаїв

2019

УДК 378.4

П24

Друкується за рішенням науково-методичної комісії інженерно-енергетичного факультету Миколаївського національного аграрного університету від 13.06.2019р., протокол № 13

Укладачі:

Л.В. Гула – асистент кафедри методики професійного навчання, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

С.Б. Літвінчук – канд. пед. наук, доцент кафедри методики професійного навчання, Миколаївський національний аграрний університет;

Л.А. Калініна – канд. пед. наук, доцент кафедри психолого-педагогічної освіти, Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2019

ЗМІСТ	Стор.
ВСТУП	4
1. Місце дисципліни у структурі навчальних дисциплін	6
2. Структура і обсяг курсу	6
3. Загальний розподіл годин і кредитів	7
4.Методичні рекомендації до виконання практичної та самостійної робіт	8
ЛІТЕРАТУРА	54

Вступ

Педагогіка вищої школи виникла на базі загальної педагогіки. Наука педагогіка, підґрунтя якої заклали древні філософи – "як науки про виховання дітей", пройшла тривалий шлях історичного розвитку. Нині існує чимало систем навчання й виховання, які охоплюють людей різних вікових груп і професій. Окреслено концепцію безперервної освіти й виховання людини, яка ґрунтується на гуманістичних цінностях суспільства.

Педагогіка – наука про педагогічні закономірності, сутність, принципи, методи і форми навчання, виховання, розвитку і професійної підготовки конкретної людини, колективу в інтересах успішної діяльності.

Поява педагогіки пов'язана з першими об'єднаннями людей для спільної життєдіяльності: щоб її здійснювати, проводили відповідну підготовку. Як окрема галузь педагогіка сформувалася лише після накопичення загальних і спеціальних педагогічних знань.

Педагогіка виявляє найбільш стійкі й істотні зв'язки, залежності між навчанням, вихованням, розвитком і всебічною підготовкою людей та соціальних груп. Ці зв'язки й відношення постають як найважливіші і до суспільного життя, і для діяльності необхідні умови, які забезпечують ефективність і раціональність навчально-виховної діяльності. Вивчаючи педагогічні аспекти процесу освіти (самоосвіти), навчання, виховання, самовиховання, розвитку, саморозвитку й професійної підготовки людей до певного виду діяльності, педагогіка вищої школи обґрунтовує принципи, методи та організаційні форми навчально-виховної роботи, рекомендації, правила, прийоми керівництва тощо.

Педагогіка вищої школи – галузь педагогічної науки, яка вивчає педагогічні закономірності й засоби організації та здійснення освітнього процесу (самоосвіти), навчання, виховання (самовиховання), розвитку (саморозвитку) і професійної підготовки студентів (слухачів) до певного виду діяльності й суспільного життя.

Тому **предмет педагогіки вищої школи охоплює:**

- вищий навчальний заклад як педагогічну систему;
- функціонування та ефективність педагогічного процесу у ВНЗ;

- педагогічну діяльність науково-педагогічних працівників НПП), "їхню професійно-педагогічну підготовку;
- педагогічні закономірності формування й розвитку особистості студента;
- процес вищої освіти і самоосвіти;
- навчання у вищому навчальному закладі;
- виховання і самовиховання студентів;
- моральну і психологічну підготовку;
- форми, методи і педагогічні технології у ВНЗ;
- педагогічні аспекти неперервної самостійної роботи студентів під час навчання у ВНЗ та після його закінчення;
- особистість НПП;
- педагогічні особливості взаємодії студентів і НПП у педагогічному процесі ВНЗ у ході реалізації завдань Болонської конвенції;
- колектив (соціальну групу) НПП кафедр, факультетів, ВНЗ;
- студентські колективи (соціальні групи). Докорінні зміни, що сталися в соціально-економічних умовах суспільства, висунули вимогу впровадження науково обґрунтованої підготовки НПП для вищої школи. Така підготовка передбачає не лише глибоке володіння предметною галуззю, до якої належить навчальна дисципліна, а й науковими основами педагогічної діяльності. Одним із реальних шляхів такої підготовки є магістратура та аспірантура.

Основною метою цієї дисципліни є підготовка студентів магістратури до виконання обов'язків викладача вищого навчального закладу та проведення науково-дослідної роботи.

Предмет курсу – організація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України.

Об'єкт – процес формування особистості студента у вищому навчальному закладі.

Основні завдання курсу:

- поглиблення, розширення, інтеграція знань з педагогіки, навчально-виховних технологій;

- практичне опанування студентами різними формами організації навчального і виховного процесів у вищих навчальних закладах;
- виховання у магістрантів особистісних якостей майбутнього педагога, прагнення постійно займатися саморозвитком і самовдосконаленням.

В результаті вивчення дисципліни **здобувач вищої освіти повинен знати:**

- основні категорії педагогіки вищої школи, напрями діяльності викладача вищого навчального закладу, специфіку організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, сучасні освітні технології.

Здобувач вищої освіти повинен вміти:

- Застосовувати знання методики викладання у вищій школі для аналізу проблем, що виникають в процесі фахової діяльності майбутніх інженерів.
- Використовувати принципи, методи і форми освітньо-виховного впливу на соціально-психологічний стан трудового середовища.

1. Місце дисципліни у структурі навчальних дисциплін

Курс «Педагогіки вищої школи» для магістрів завершує весь цикл педагогічних дисциплін і логічно пов'язаний з наступними дисциплінами: «Психологія», «Психологія управління» і передує вивченню дисципліни «Вища освіта України і Болонський процес»

2. Структура і обсяг курсу

Згідно з навчальним планом студенти вивчають дисципліну на 1 курсі магістратури у II семестрі.

Розподіл годин

Лекції - 18 год.

Практичні - 18 год.

Всього 90 год.

Залік у 11 семестрі

3. Загальний розподіл годин і кредитів

Модуль	№ теми	Назва теми	ЛЗ	ПЗ	СРС
I МОДУЛЬ Загальні основи педагогіки вищої школи	1.1	Предмет, задачі, основні категорії педагогіки вищої школи	2	2	6
	1.2	Методи та методика педагогічних досліджень	2	2	4
	1.3	Викладач вищого навчального закладу як організатор навчально-виховного процесу	2	2	6
	1.4	Педагогічна культура викладача ВНЗ	2	2	6
	1.5	Студент як суб'єкт педагогічної діяльності	2	2	6
	1.6	Методика організації виховної роботи у ВНЗ	2	2	6
II МОДУЛЬ Дидактика вищої школи	2.1	Дидактика, основні категорії закономірності та принципи. Форми та методи навчання у вищій школі	2	2	6
	2.2	Сучасні технології навчання	2	2	6
	2.3	Контроль та облік знань, умінь, навичок студентів у вищих закладах освіти			6
	2.4	Науково-дослідна діяльність студентів магістратури	2	2	6
Всього			18	18	58

Тема	Види робіт									Бали
	Нестандартна форма	Доповідь	Ситуація	Презентація	Тест	Творче	Реферат	Мікро-виступ	Контрольні	
Модуль1										
1.1		5			5					10
1.2		5			5					10
1.3	3		2		3			2		10
1.4					3		5	2		10
1.5	2			2	2	2		2		10
1.6	5				3			2		10
Модуль2										
2.1	5				3			2		10
2.2	4	3		2		3				12
2.3	2		2	5			5		4	18
Всього										100

3. Методичні рекомендації до виконання практичної та самостійної робіт

МОДУЛЬ 1. Загальні основи педагогіки вищої школи.

Практичне заняття №1

ТЕМА. ПРЕДМЕТ, КАТЕГОРІЇ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ.

ВИЩА ШКОЛА ЯК ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА

Основні поняття: педагогіка, об'єкт, предмет педагогіки, педагогічна система, вища освіта, методологічні, процесуальні, суттєві категорії.

Міжпредметні зв'язки: Загальна педагогіка Розділ: Предмет педагогіки та методи педагогічних досліджень. Філософія. Розділ: Категорії. Соціологія освіти. Розділ: Предмет соціології освіти. Історія педагогіки. Розділ: Сучасні тенденції світової педагогічної науки.

Форми проведення заняття.

1. Ділова гра (прес-конференція).
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Предмет педагогіки вищої школи.
2. Основні функції та завдання педагогіки вищої школи.
3. Характеристика основних категорій педагогіки вищої школи.
4. Вища школа як педагогічна система.

Завдання 2. Підготувати відповіді на питання тесту (письмово):

Варіант 1.

1. Педагогіка вищої школи – це ...
  - а) частина філософії;
  - б) синтез знань про природу;
  - в) комплекс теоретичних і прикладних наук про процеси виховання, навчання, освіти;
  - г) наука про закономірності навчання і виховання студентів, а також їх наукову і професійну підготовку як спеціалістів відповідно до вимог держави та суспільства.
2. Об'єктом педагогіки вищої школи є:
  - а) педагогічна система вищої школи;
  - б) система вищої освіти і педагогічні процеси в ній;
  - в) система народної освіти і педагогічні процеси в системі вищої школи.
3. До процесуальної категорії в педагогіці вищої освіти належать:

- а) навчально-виховний процес, навчальний і виховний процес;
  - б) виховання, навчання, освіта, розвиток, формування особисто-
4. Яку функцію виконує педагогіка вищої школи при розробці нових технологій та втілення результатів досліджень?
- а) проективно-конструктивну;
  - б) прогностичну;
  - в) аналітичну.
5. Встановіть правильну послідовність розв'язання педагогічної задачі:
- а) вибір системи методів;
  - б) аналіз ситуації та постановка проблеми;
  - в) аналіз вихідних даних;
  - г) висунення гіпотези;
  - д) аналіз результатів впливу.
6. В Україні існують такі кваліфікаційні (освітні) рівні вищої освіти:
- а) молодший спеціаліст;
  - б) бакалавр;
  - в)
  - г)

Варіант 2.

1. Педагогіка вищої школи – це ...
- а) частина філософії;
  - б) синтез знань про природу;
  - в) комплекс теоретичних і прикладних наук про процеси виховання, навчання, освіти;
  - г) наука про закономірності навчання і виховання студентів, а також їх наукову і професійну підготовку як спеціалістів відповідно до вимог держави та суспільства.
2. Метою педагогіки вищої школи є:
- а) дослідження закономірностей розвитку, виховання і навчання учнів;
  - б) дослідження закономірностей розвитку, виховання і навчання

Практичне заняття №2.

ТЕМА: МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Основні поняття: педагогічне дослідження, мета, об'єкт, предмет, гіпотеза, задачі дослідження, методологія, методика, методи дослідження.

Міжпредметні зв'язки: Загальна педагогіка. Розділ: “Методи педагогічних досліджень”. Загальна психологія. Розділ: “Методи психологічного дослідження”. Соціологія. Розділ: Теорія і практика конкретно-соціологічних досліджень. Основи наукових досліджень.

Форма проведення заняття

1. Дискусія.
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота.

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Сутність поняття “педагогічне дослідження”. Етапи педагогічного дослідження.
2. Сутність та взаємозв'язок понять методологія, метод, методика дослідження.
3. Різні підходи до класифікації методів дослідження.
4. Характеристика емпіричних методів дослідження.
5. Характеристика теоретичних методів дослідження.
6. Методи кількісної обробки результатів дослідження.

Завдання 2. Підготувати відповіді на питання тесту (письмово):

Тест 1.

1. Педагогічне дослідження – це:
  - а) система цілеспрямованої взаємодії викладача і студента, спрямована на формування суспільних і особистісних рис;

- б) цілеспрямований пошук шляхів удосконалення педагогічного процесу з використанням наукового апарату;
- в) способи з допомогою яких вивчаються різноманітні сторони виховання, освіти і навчання.

2. Методи науково-педагогічного дослідження поділяються на такі дві великі групи:

- а) загальнонаукові та конкретно-наукові;
- б) загальнонаукові та емпіричні;
- в) конкретно-наукові та теоретичні.

3. Об'єкт педагогічного дослідження:

- а) пошук шляхів удосконалення педагогічного процесу;
- б) педагогічні явища, факти, з яких складається педагогічний процес;
- в) якість знань, умінь і навичок.

4. З перерахованих видів експерименту знайдіть зайвий:

- а) природний;
- б) лабораторний;
- в) закріплюючий;
- г) констатуючий;
- д) пошуковий;
- е) формуючий.

Тест 2.

I рівень

1. Вкажіть, чи правильне твердження:

Педагогіка вищої школи – це наука про педагогічний процес, що забезпечує розвиток особистості студента у системі вищої школи.

а) так; б) ні.

2. Ким введено поняття “ педагогічна система” в педагогіку?

а) Кузьміною; б) Галузинським; в) Сухомлинським.

3. Що означає поняття “система”?

а) це функціональна структура, діяльність якої підпорядкована певній меті;

б) це комплекс теоретичних і практичних наук про навчання, виховання і освіту як цілеспрямовані процеси.

4. Принципи – це ...

а) вихідні положення будь-якої системи;

б) система критичних поглядів на реальну дійсність.

5. Категорії педагогіки вищої школи поділяються на...

а) два види: методологічні, педагогічні;

б) на три види: методологічні, процесуальні, суттєві.

6. Об'єктом педагогіки вищої школи є :

а) різні ВНЗ, які не обов'язково мають один адміністративний центр;

б) система вищої освіти і педагогічні процеси в ній.

7. Вищий заклад освіти або структурний підрозділ університету, академії, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів з певної галузі наук:

а) технікум;

б) коледж;

в) інститут.

8. Слово "гуманний" в перекладі означає:

а) демократичний;

б) людяний;

9. Цілеспрямована, систематична діяльність щодо власного самовдосконалення, називається:

а) перевиховання;

б) самовиховання;

в) виховання;

II рівень

1. Дослідження закономірностей розвитку, виховання і навчання студентів ..... є:

а) завданням педагогіки вищої школи;

б) метою педагогіки вищої школи.

2. Продовжити думку .....

“Як мистецтво педагогіка вищої школи вимагає .....

3. Компонентами системи освіти в Україні є:

а) система вищої освіти, система середньо спеціальної освіти, система загально середньої освіти;

б) система дошкільного виховання, система середньої загальної освіти, система професійно-технічної освіти, система позашкільної освіти, виховання, система вищої освіти, аспірантура, докторантура, самоосвіта.

4. Одне із завдань педагогіки вищої школи:

“Розкриття педагогічних закономірностей формування ... як майбутніх фахівців”

5. Вставте _____ потрібні слова:

“Як практична наука педагогіка вищої школи вказує на застосування теоретичних положень ....., ..., у практичній діяльності педагогічних працівників”

6. До якого виду категорій належить науковий опис реальної педагогічної діяльності?

а) методологічні;

б) суттєві;

в) процесуальні.

7. Як називається навчально-пізнавальна діяльність студента, що виражається в розумових, мовних, сенсомоторних діях?

а) викладання;

б) учіння.

8. В якій статті Закону “Про освіту” декларується право на створення умов для навчання за кордоном?

а) ст. 40;

б) ст. 41;

в) ст. 42.

9. Яким державним документом визначені в Україні мета, структура, типи вищих навчальних закладів:

а) Законом України “ Про освіту”;

б) Указом президента України “Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні”.

Творче завдання(письмово)

1. Зробити порівняльний аналіз функцій вищого і середнього навчального закладу.
2. Відобразити схематично структуру педагогічної системи освіти.

Практичне заняття №3.

ТЕМА. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.

Основні поняття: професійно-педагогічна діяльність, педагогічна професія, структура педагогічної діяльності викладача, педагогічний професіоналізм, професіоналізм знань, професіоналізм спілкування, професіоналізм самовдосконалення.

Міжпредметні зв'язки: Соціологія. Розділ. Соціологічна теорія особистості. Вікова та педагогічна психологія. Розділ. Психологія вчителя. Педагогічна майстерність. Розділ. Сутність педагогічної діяльності. Розділ. Педагогічна майстерність і особистість вчителя.

Форми проведення заняття.

1. Дискусія.
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Специфіка діяльності педагога у вищому навчальному закладі.
2. Завдання, права та обов'язки викладача педагогічного університету.
3. Основні напрями діяльності викладача вищого навчального закладу.
4. Психологічна структура педагогічної діяльності.

5. Педагогічний професіоналізм викладача вищого навчального закладу.

Завдання 2. Дати відповідь на питання тесту(письмово):

I Варіант.

1. Взаємодія між суб'єктом педагогічної діяльності і об'єктсуб'єктом педагогічної діяльності – це ...

2. Основні функції викладача ВНЗ – це ...

3. Форми прояву педагогічної культури:

.....

.....

4. Професійно-педагогічне спілкування – це ...

5. Рівень спілкування викладача, при якому в основу ставлення до студента покладено примітивні правила і реакції поведінки - амбіції, самовдоволення, зловтіха; викладач демонструє свою зверхність. Студент для викладача виступає засобом досягнення мети – це ...

6. Типи взаємодії наукової та педагогічної роботи:

.....

.....

.....

.....

II Варіант.

1. Суб'єкт педагогічної діяльності - це ...

2. Функція викладача, за якою викладач виступає в ролі керівника, провідника у лабіринт знань, умінь, навичок – це ...

3. Функціональні компоненти педагогічної культури:

.....

.....

.....

4. Педагогічне спілкування – це ...

5. Рівень спілкування викладача, при якому спілкування базується на глибокій зацікавленості до студента, самостійності його особистості. Діяльність викладача спрямована на розвиток їх духовності. Студент довіряє викладачеві, викладач є авторитетом і найкращим посередником між ним і знаннями про навколишній світ, людей, себе.

6. _____ – це інтелектуальні уміння, необхідні для мисленого моделювання наукового пошуку або навчально-виховного процесу.

Індивідуальна самостійна робота

Питання з теми для самостійного вивчення та переосмислення:

Проаналізувати статті:

1. Марія Пліщук. Фактори самореалізації особистості викладача і студентів // Рідна школа. – січень. – 2003. С.35-38.
2. Надія Сафонова. Творчий педагог – фундатор формування творчої особистості // Рідна школа. – лютий. – 2003. – С.10-11.
3. В.О.Сухомлинський “Лист про педагогічну етику” (//Нар. Образование. — 1970. — N 11. — С. 48-52.).

Завдання з науково-дослідної роботи:

Провести мікродослідження.

Діагностичні тести.

Методика. Педагогічні ситуації.

Ця методика дозволяє судити про педагогічні здібності студента на основі того, який вихід він (вона) знаходить з ряду описаних педагогічних ситуацій. Перед початком дослідження об’єкт дослідження отримує інструкцію наступного змісту:

“Перед вами – низка важких складних педагогічних ситуацій. Познайомившись зі змістом кожної з них, необхідно вибрати із запропо-нованих варіантів реагування на цю ситуацію той варіант, котрий з педагогічної точки зору (на вашу думку) найбільш правильний. Якщо ні один із запропонованих варіантів відповідей вас не влаштовує, то можна назвати свій, оригінальний в двох останніх рядках”.

Ситуація 1. Ви почали заняття, всі студенти заспокоїлися. В аудиторії тихо, і раптом хтось вголос засміявся. Коли ви, ще не встигнувши нічого сказати, запитливо і здивовано подивилися на студента, який засміявся, він, дивлячись вам прямо в очі, заявляє: “Мені завжди смішно дивитися на вас і завжди при цьому хочеться сміятися, коли ви проводите заняття”.

Як ви на це відреагуєте?

Виберіть і відмітьте, варіант словесної реакції з тих, що запропоновані нижче:

1. “От тобі й на!”
2. “А що Вам здається смішним?”
3. “Ну, будь ласка, смійся!”
4. “Ви що хворий?”
5. “Люблю веселих людей”.
6. “Я рада (ий), що створюю Вам веселий настрій”.
7. ....

Ситуація 2. Після декількох занять, студент заявляє вам: “Я не думаю, що ви, як педагог, можете нас чомусь навчити”. Ваша реакція:

1. “Ваша справа – вчитися, а вчити – викладача”.
2. “Таких, як ви, зрозуміло, я нічому не зможу навчити”.
3. “Можливо, вам краще перейти в інший ВНЗ, або навчатися в іншого викладача”.
4. “Ви просто не бажаєте вчитися”.
5. “Мені цікаво знати, чому ви так думаєте?”
6. “Давайте поговоримо про це більш детально. У моїй поведінці, мабуть, є щось таке, що викликає у вас такі думки”
7. ....

Ситуація 3. Викладач дає студенту завдання, а той не хоче його виконувати, відмовляється його виконувати, заявляючи: “Я не бажаю це робити!” – Якою повинна бути реакція викладача?

1. “Не хочеш – примусимо!”

2. “Навіщо ж ви тоді прийшли вчитися?”
3. “Тим гірше для вас, залишайтеся неосвіченими, невігласами: ваша поведінка подібна до поведінки людини, яка назло своєму обличчю хотіла відрізати собі носа”
4. “Ви даєте собі відчіт у тому, чим це може скінчитися для Вас?”
5. “Не могли би ви пояснити, чому?”
6. “Давайте сядемо і обговоримо – можливо, ви і правий”
7. ....

Ситуація 4. Студент невдоволений своїми успіхами у навчанні, у своїх здібностях і в тому, що він колись зможе зрозуміти і засвоїти матеріал, звертається до викладача: “Як ви думаєте, чи зможу я коли-небудь вчитися на відмінно і не відставати від інших студентів у групі?” – Що на це повинен відповісти викладач?

1. “Якщо чесно сказати – я не впевнений”.
2. “О, да, безперечно, в цьому ви можете не сумніватися”.
3. “У вас чудові здібності, і я покладаю на вас великі надії”.
4. “Чому ви не впевнені у собі?”
5. “Давай поговоримо і вияснимо проблеми”.
6. “Багато залежить від того, як ми з вами будемо працювати”.
7. ....

Ситуація 5. Студент говорить викладачу: ”На два найближчих заняття, які ви будете проводити, я не піду, так як в цей час я хочу піти на концерт рок-музики (варіанти: прогулятися з друзями, побувати на спортивних змаганнях в якості глядача, на весіллі)” – Як потрібно відповісти йому?

1. “Тільки спробуйте!”
2. “В наступний раз вам прийдеться прийти з пояснювальною запискою”
3. “Це ваша справа, вам складати екзамен (залік). Прийдеться все одно звітуватися за пропущені заняття, я потім вас обов’язково спитаю”
4. “Ви, мені здається, дуже несерйозно ставитесь до занять”
5. “Можливо вам взагалі залишити навчання?”
6. “А що будете робити далі?”

7. “Мені цікаво знати, чому відвідування концерту (прогулянки) для вас цікавіше, ніж заняття?”

8. “Я вас розумію: відпочивати, ходити на концерти, на змагання, спілкуватися з друзями дійсно цікаво, цікавіше, ніж вчитися. Але я хотіла б знати, чому це так для вас?”

9. ....

Ситуація 6. Студент, побачивши викладача, коли той зайшов в аудиторію, сказав йому: “У вас дуже стомлений вигляд” – Як на це має реагувати викладач:

1. “Я думаю, що з вашого боку не зовсім етично робити мені такі зауваження”.

2. “Так, я погано себе почуваю”.

3. “Не хвилюйся за мене, краще подивіться на себе”

4. “Я сьогодні погано спав(ла), у мене багато роботи”.

5. “Не хвилюйтеся, це не заважатиме нашим заняттям”.

6. “Ви – дуже уважний, дякую за турботу!”

7. ....

Ситуація 7. “Я відчуваю, що заняття, які ви проводите, не допомагають мені”. – говорить студент викладачу, і додає: “Я взагалі думаю кинути навчання”. – Як на це повинен реагувати викладач?

1. “Припиніть говорити дурниці!”

2. “Нічого собі, додумався!”

3. “Можливо вам знайти іншого викладача”.

4. “Я хотів(ла) детальніше взнати, що у вас викликало таке бажання?”

5. “А що, як нам попрацювати разом над вирішенням вашої проблеми?”

6. “Можливо, вашу проблему можна вирішити якимось інакше?”

7. ....

Ситуація 8. Студент розмовляє з викладачем, демонструючи занадту самовпевненість: “Немає нічого такого, чого я б не зміг зробити, якщо б я захотів. Для мене нічого немає складного у тому, щоб вчити ваш предмет”. - Якою має бути відповідь викладача?

1. “Ви занадто добре думаете про себе”.

2. “З вашими здібностями? – Я не впевнений”.
3. “Ви, мабуть, відчуваєте себе досить впевнено, якщо так говорите?”
4. “Я теж впевнений у цьому, бо знаю, що ви як захочете, то все у вас вдається”.
5. “Це, мабуть, потребує від вас великої напруженості: великих зусиль”.
6. “Занадта самовпевненість заважає справі”
7. ....

Ситуація 9. У відповідь на зауваження викладача студент говорить, що для того, щоб засвоїти навчальний предмет, йому не потрібно багато працювати: “Мене вважають досить здібною людиною” – Що має відповісти йому на це викладач?

1. “Ця думка вас не стосується”
2. “Ті труднощі, котрі до цього часу ви відчували, і ваші знання це не підтверджують”.
3. “Багато людей вважають себе досить здібними, проте не завжди є такими”.
4. “Я радий (а), що ви такої високої думки про себе”.
5. “Це тим паче повинно змусити вас більше працювати”.
6. “Це звучить так, буцімто ви сам не дуже вірите у свої здібності”.
7. ....

Ситуація 10. Студент говорить викладачу: “Я знову забув виконати завдання” – Як слід на це реагувати викладачу?

1. “Ну от, знову!”
2. “Не здається вам це виявом безвідповідальності”.
3. “Думаю, що вам пора починати ставитись до справи серйозно”.
4. “Я хотів(ла) би знати, чому?”
5. “У вас, мабуть, не було для цього можливості?”
6. “Як ви думаєте, чому я кожен раз нагадую про це?”
7. ....

Ситуація 11. Студент у розмові з викладачем говорить йому: “Я хотів би, щоб ви ставилися до мене краще” – Як повинен відповісти на таке прохання студента викладач?

1. “Чому я повинен ставитися до вас краще, ніж до всіх інших?”

2. “Я зовсім не збираюсь грати в любчиків і фаворитів!”
3. “Мені не подобаються люди, які заявляють так, як ви”.
4. “Я хотів(ла) знати, чому я повенен(на) особливо виділяти вас серед інших студентів”.
5. “Якби я вам сказав(ла), що люблю вас більше, ніж інших студентів, то вам від цього стало краще, ви б почували себе краще?”
6. “Як ви думаєте, як я насправді до вас ставлюсь?”
7. ....

Ситуація 12. Студент, висказавши викладачеві свої сумніви щодо можливості глибокого міцного засвоєння предмету, який він викладає, додав: “Я сказав вам про те, що мене турбує. Тепер ви скажіть, у чому причина цього і як мені бути далі?” – Що має відповісти на це викладач?

1. “У вас, мені здається, комплекс неповноцінності”.
2. “У вас немає ніяких підстав для хвилювання”.
3. “Перш ніж я зможу висказати свою обґрунтовану думку, мені необхідно краще розібратися у сутності проблеми”.
4. “Давайте почекаємо, попрацюємо і повернемося до цієї проблеми через деякий час. Я думаю, ми зможемо її вирішити”.
5. “Я не готовий(а) зараз дати вам точну відповідь, мені потрібно подумати”.
6. “Не хвилюйтесь, і мені у свій час нічого не вдавалося”.
7. ....

Ситуація 13. Студент говорить викладачу: “Мені не подобається те, що ви говорите і захищаєте на заняттях”. – Якою має бути відповідь викладача?

1. “Це - погано”.
2. “Ви, мабуть, в цьому не розбираєтесь”.
3. “Я сподіваюсь, що у подальшому, у процесі наших занять ваша думка зміниться”.
4. “А що ви сам любите і готові захищати?”
5. “Чому?”
6. ....

Ситуація 14. Студент, явно демонструючи своє погане ставлення до будь-кого з товаришів групи, говорить: “Я не хочу працювати (вчитися) разом з ним”. – Як має на це відреагувати викладач?

1. “Ну і що?”
2. “Нікуди не дінетесь, все одно прийдеться”.
3. “Це нерозумно з вашого боку”.
4. “Але й він теж після цього не захоче з вами працювати (вчитися)”.
5. “Чому?”
6. “Я думаю, що ви не правий”.
7. ....

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ І ВИСНОВКИ

Ключ до методики “Педагогічні ситуації”. Оцінка в балах різних варіантів відповідей на різні ситуації.

Порядковий номер педагогічної ситуації

Вибраний варіант відповіді і його оцінка в балах

1 2 3 4 5 6 7 8

1. 4 3 4 2 5 5 --

2. 2 2 3 3 5 5 --

3. 2 3 4 4 5 5 --

4. 2 3 3 4 5 5 --

5. 2 2 3 3 2 4 5 5

6. 2 3 2 4 5 5 --

7. 2 2 3 4 5 5 --

8. 2 2 4 5 4 3 --

9. 2 4 3 4 5 4 --

10. 2 3 4 4 5 5 --

11. 2 2 3 4 5 5 --

12. 2 3 4 5 4 5 --

13. 2 2 4 4 5 4 5 --

14. 2 2 3 4 4 5 --

Примітка: власні відповіді оцінюються окремо, і відповідні оцінки додаються до загальної суми балів. Здатність правильно вирішувати педагогічні проблеми визначаються за сумою балів, набраних респондентом за всіма 14 педагогічними ситуаціями, поділеної на 14. Якщо респондент отримав середню оцінку вище 4,5 балів, то його педагогічні здібності (за даною методикою) вважаються високорозвиненими (високий рівень). Якщо середня оцінка знаходиться в інтервалі від 3,5 до 4,4 балів, то педагогічні здібності вважаються достатньо розвиненими (середній рівень). І накінець, якщо середня оцінка нижче 3,4 бали, то педагогічні здібності респондента слаборозвинені (низький рівень).

Практичне заняття №4.

ТЕМА: ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.

Основні поняття: культура, педагогічна культура, духовна культура, професійна культура, педагогічна майстерність, культура спілкування, мовленнєва культура, педагогічна техніка.

Міжпредметні зв'язки: Загальна педагогіка. Розділи: Педагогічна професія у сучасному суспільстві. Самовиховання та самоосвіта в системі підготовки майбутнього вчителя. Основи педагогічної майстерності. Розділи: Майстерність організації педагогічної взаємодії у навчанні. Майстерність педагогічного спілкування. Мовлення вчителя як засіб педагогічної праці. Філософія. Розділ: Проблеми духу. Соціологія. Розділ: Соціологія культури. Культурологія. Розділ: Культура на порозі ХХІ століття

Форми проведення заняття.

1. Дискусія.
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота.

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Роль і значення культури освітян у становленні демократичної держави.
2. Сутність поняття “культура” у філософському і педагогічному аспектах.
3. Основні компоненти педагогічної культури.
4. Шляхи формування загальної і педагогічної культури викладача вищого навчального закладу.

Завдання 2. Дати відповідь на питання (письмово):

<i>1. Найдіть відповідності:</i>	
а) У формуванні особистості вчителя є два головні аспекти - б) Вища школа є- в) Педагогічна культура має дві форми: г) Педагогічна техніка - д) Професійно-педагогічне спілкування. є) Рівні спілкування.	а) Статичну і динамічну. б) Культура зовнішнього вигляду, культура мовного спілкування. в) Примітивний, діловий, особистісний. г) Система прийомів органічної соціально-психологічної взаємодії педагогів і вихованців. д) Інститутом відтворення і передачі культури. є) Професійний і культурний.

2. Заповніть пропущені педагогічні поняття:

- а) ...визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і вияв своїх здібностей;
- б) мета виховання ...- самовираження і повна самореалізація студента як суб'єкта виховання;
- в) ...- педагогічно грамотне спілкування в складних педагогічних ситуаціях, вміння керувати своїми почуттями.

3. Продовжити педагогічне визначення:

- а) „Обробка“, „опрацювання“ людиною чогось природного називається ...;
- б) наявний рівень, яких забезпечує подальший розвиток педагогічної культури називається...;
- в) науковий світогляд , наукова ерудиція, педагогічна майстерність – це ... .

Завдання 3. Дати відповідь на питання тесту (письмово):

I Варіант.

1. Педагогічна взаємодія педагога з учнями, батьками, колегами, спрямована на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну адаптацію діяльності і стосунків – це ... .

2. Етапи комунікації (В.А.Кан-Калік):

- .....
- .....
- .....
- .....

3. Стиль спілкування, який характеризується браком стійкої педагогічної позиції проявляється у невторчанні, низькому рівні вимог, формальному розв'язанні проблем.

4. Позиція викладача у спілкуванні, яка на сучасному розвитку вищої освіти в Україні вважається найоптимальнішою (правильну відповідь підкреслити):

- позиція батька у спілкуванні;
- позиція дорослого у спілкуванні;
- позиція дитини у спілкуванні.

5. Охарактеризувати психологічний портрет особистісно орієнтованого вчителя.

II Варіант

1. Мимовільне пристосування людиною свого тіла для впливу на зовнішній об'єкт, щоб підпорядкувати його своїм потребам – це... .

2. Основні вимоги до діалогу:

- .....
- .....
- .....
- .....

3. Стиль спілкування, при якому співрозмовник розглядається як пасивний виконавець і йому фактично відмовлено у праві на самостійність та ініціативу.

4. Прибудова властива людям зі слабким характером, соціальною незахищеністю, що просить(правильну відповідь підкреслити):

- прибудова знизу;
- прибудова зверху;
- прибудова поряд.

5. Основні правила оптимізації взаємодії викладача з вихованцями.

Практичне заняття №5

ТЕМА . СТУДЕНТСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА ГРУПА

Основні поняття: студент, соціальна група, психологія старшого юнацького віку, індивідуальність, соціально-педагогічна адаптація, студентський колектив, студентське самоврядування.

Міжпредметні зв'язки: Соціологія. Розділ: Соціологічна теорія особистості. Вікова та педагогічна психологія. Розділ: Вік дорослості. Розділ: Другий період юності.

Форми проведення заняття

1. Дискусія.
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота.

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Студентство як соціальна група.
2. Студент як об'єкт-суб'єкт педагогічної діяльності(з презентацією)
3. Психологічні особливості старшого юнацького віку.
4. Типологія студентів.
5. Соціально-педагогічна адаптація студентства у вищому навчальному закладі.

Завдання 2. Підготувати відповіді на питання тесту(письмово):

Тест1.

1. „Студент” у перекладі з латинської означає:

- а) той, хто сумлінно працює;
- б) той, хто прямує до мети;
- в) той, хто бажає знання;
- г) той, хто важко працює;
- г) той, хто стрибає вгору.

2. „Студентство” це:

- а) мобільна група, метою існування якої є організоване за певною програмою виконання професійних і соціальних ролей у матеріальному і духовному виробництві;
- б) мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання акторських і художніх ролей у матеріальному і духовному виробництві;
- в) мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей у матеріальному і духовному виробництві;
- г) мобільна група, метою існування якої є організована за певною програмою підготовка до виконання професійних і соціальних ролей лише у матеріальному виробництві.

3. У структурі особистості до стійких особливостей належать:

- а) спрямованість і темперамент;
- б) спрямованість, темперамент і здібності;
- в) спрямованість, темперамент, здібності і характер;
- г) спрямованість, темперамент, здібності, характер і мобільність.

4. Типологія сучасного студентства розроблена Б.Г. Ананьєвим включає:

- а) 6 типів;
- б) 8 типів;
- в) 4 типи.

5. Соціально-педагогічна адаптація студентства – це:

- а) засвоєння людьми норм дорослого життя, включення в систему міжособистісних стосунків суспільства;

б) засвоєння молоді людиною норм студентського життя, включення в систему міжособистісних стосунків групи.

Тест 2

1. Характерні риси студентства як соціальної групи:

- а) пошук сенсу життя;
- б) соціальний престиж;
- в) колективна робота;
- г) інтенсивність спілкування;
- г) робота в аудиторіях;
- д) прагнення до нових ідей.

2. „Студентство” це:

- а) особлива соціальна група, що формується з однакових соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям;
- б) особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується звичайними умовами життя, праці, побуту, звичайною суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям;
- в) особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої набуття знань і підготовка себе для майбутньої роботи у суспільному виробництві і культурі є головним і здебільшого єдиним заняттям;
- г) особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства і характеризується особливими умовами життя, праці, побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої спілкування є головним і здебільшого єдиним заняттям.

3. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія має на меті:

- а) розвиток творчого потенціалу студентів у процесі співробітництва;
- б) розвиток творчого потенціалу студентів у результаті вимогливості викладачів;
- в) самореалізацію і самовираження суб'єктів у навчально-виховному процесі;
- г) удосконалення техніки спілкування.

4. Головною формою виробництва для студентства є:

- а) навчально-освітня;
- б) педагогічно-психологічна;
- в) технологічна;
- г) навчально-виховна;
- г) ігрова;
- д) комунікативна.

5. Суперечність, притаманна студентському віку між розвитком інтелектуальних і фізичних сил студента і жорстким лімітом часу та економічних можливостей для задоволення збільшених потреб є:

- а) дидактичною;
- б) психолого-педагогічною;
- в) соціально-психологічною.

6. Студент є суб'єктом діяльності:

- а) асоціативної;
- б) навчальної;
- в) ігрової;
- г) дистрибутивної;
- г) дослідницької;
- д) комунікативної.

Творче завдання. Побудуйте рейтингову шкалу труднощів під час процесу адаптації першокурсників від найбільшої труднощі (1) до найменшої труднощі (9) згідно з вашою особистою думкою:

- негативні переживання, пов'язані з виходом вчорашніх учнів з шкільних колективів з їх моральною допомогою і моральною підтримкою;

- невизначеність мотивації вибору професії;
- недостатня психологічна підготовка до неї;
- невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки та діяльності;
- відсутність повсякденного контролю педагогів;
- пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах;
- налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов до умов гуртожитку;
- відсутність навичок самостійної роботи;
- невміння конспектувати, працювати з першоджерелами, словниками, каталогами, довідниками, показниками.

Індивідуальна самостійна робота

Питання з теми для самостійного вивчення та осмислення:

1. Мета та завдання студентського самоврядування.
2. Зміст самовиховання майбутнього вчителя.

Завдання з науково-дослідної роботи:

1. Провести мікродослідження.

Методика. Бар'єри педагогічної діяльності.

Анкета 1.

Мета: виявити здатність майбутнього викладача, вчителя до саморозвитку.

Дайте відповідь на наступні питання, оцінивши їх у таких балах:

5 – якщо це твердження повністю відповідає дійсності;

4 – швидше відповідає, ніж ні;

2 – швидше не відповідає;

1 – не відповідає.

1. Я намагаюсь вивчити себе.
2. Я залишаю час для розвитку навіть тоді, коли дуже зайнятий(а).
3. Перепони та труднощі, що виникають на моєму шляху стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотній зв'язок, так як це допомагає мені пізнати і оцінити себе.

5. Я рефлексую свою діяльність, виділяючи на це спеціальний час.
6. Я аналізую свої почуття і досвід.
7. Я багато читаю.
8. Я широко дискутую з питань, що мене цікавлять.
9. Я вірю у свої можливості.
10. Я прагну бути більш відкритим (відкритою).
11. Я усвідомлюю вплив, оточуючих мене людей.
12. Я займаюсь своїм професіональним розвитком і маю позитивні результати.
13. Я отримую задоволення від засвоєння нового.
14. Зростаюча відповідальність мене не лякає.
15. Я позитивно поставився(лася) б до підвищення на роботі.

Підрахуйте загальну суму балів:

75-55 – активний розвиток;

54-36 – відсутня система саморозвитку, орієнтація на розвиток залежить від умов;

35-15 – розвиток зупинився, мало можливий.

Анкета 2.

Мета: виявити фактори, що стимулюють або гальмують навчання, розвиток, саморозвиток майбутніх вчителів, викладачів у навчальних закладах.

Оцінити за п'ятибальною системою фактори, що стимулюють або гальмують ваше учіння і розвиток:

5 – так (гальмує або стимулює);

4 – швидше так, ніж ні;

3 – і так, і ні;

2 – швидше ні;

1 – ні.

Фактори, що гальмують.

1. Власна іннервація.
2. Розчарування в результаті невдач, що мали місце раніше.
3. Відсутність підтримки і допомоги у цьому питанні з боку викладача.

4. Вороже ставлення оточуючих (заздрість, ревнощі), які погано сприймають зміни і стремління до нового.
5. Неадекватний зворотний зв'язок з членами колективу і викладачами, тобто відсутність об'єктивної інформації про себе.
6. Стан здоров'я.
7. Недостатньо часу.
8. Обмеженість ресурсів, погані життєві обставини.

Стимулюючі фактори.

1. Методична робота у навчальному закладі.
2. Робота у проблемних групах.
3. Приклад і вплив друзів, одногрупників.
4. Приклад і вплив викладачів.
5. Організація навчальної праці у навчальному закладі.
6. Увага керівників закладу до цієї проблеми.
7. Довіра викладачів.
8. Новизна діяльності, умови роботи і можливості експериментування.
9. Заняття із самоосвіти.
10. Інтерес до роботи.
11. Зростаюча відповідальність.
12. Можливість отримати визнання у колективі групи, ВНЗ.

Індивідуальні завдання на вибір.

1. Підготувати виступ, доповідь, реферат з теми.
2. Написати тези, статтю, есе.
3. Виступити в науково-практичній конференції.

Практичне заняття №6

ТЕМА: ПРОЦЕС ВИХОВАННЯ У ВНЗ.

Основні поняття: парадигми виховання, виховний ідеал, мета виховання, принципи виховання, система національного виховання, національна самосвідомість.

Міжпредметні зв'язки: Загальна педагогіка. Розділ: Мета виховання. Розділ: Сутність процесу виховання. Розділ: Закономірності і принципи виховання. Розділ: Загальні методи виховання. Теорія і методика виховної роботи. Інноваційні технології навчально-виховного процесу. Основи педагогічної майстерності. Розділ: Технологія взаємодії.

Форми проведення заняття.

1. Дискусія.
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота.

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Сучасні парадигми виховання.
2. Система та основні напрями виховання студентів.
3. Характеристика форм і методів виховання студентів у процесі навчання.
4. Організація дозвілля студентів. Виховна робота у позанавчальний час.

Завдання 2. Підготувати відповіді на питання тесту (письмово):

1. Виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях, обрядах, багато віковій мудрості, духовності називається:
  - а) родинним;
  - б) національним;
  - в) патріотичним.
2. Показником ефективності і якості педагогічного процесу є:
  - а) вихованість студентів;
  - б) освіченість і вихованість студентів;
  - в) культура поведінки студентів.
3. Диспути, вечори, бесіди, свята, лекції – це:
  - а) заходи;
  - б) засоби і форми;
  - в) методи і форми виховної роботи у ВНЗ.

4. Функціями куратора академічної групи у ВНЗ є:

- а)
  - б)
  - в)
  - г)
5. Гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна і національно свідома людина, яка є носієм національної і світової культури – це:
- а) мета національного виховання;
  - б) завдання виховання;
  - в) ідеал виховання.

Завдання з самостійного вивчення першоджерел:

Законспектувати роботи:

- Ващенко Г. “Виховний ідеал”. – Полтава, 1994. - Т.1;
- Сухомлинський В.О. Народження громадянина. - Зібр.тв. у 5-ти томах. – Т.3.- С.283-659.

Завдання з науково-дослідної роботи:

1. Провести мікродослідження.

Анкета для студентів "Я і моя група"

(Визначення морально-психологічного клімату)

1. Який, на Вашу думку, рівень сформованості колективу групи?

згуртований;

більше згуртований, ніж незгуртований;

незгуртований

2. Чи є у Вас друг в групі?

Так

Ні

3. Чи вважаєте Ви авторитетом для себе одногрупників або одногрупника?

Так

Ні

4. Чи є, на Ваш погляд, лідери у групі?

а) у позитивних справах

б) в аморальних справах

Так, ні

Так, ні

5. Чи проводите Ви свій вільний час разом з одногрупниками або одногрупником?

Так

Ні

6. Як проводите Ви свій вільний час:

а) разом з групою;

б) разом з друзями.

Так, ні.

Так, ні.

7. Як ставляться члени вашої групи до успіхів і невдач своїх товаришів:

а)вболівають за свій колектив;

б) байдуже.

Так, ні

Так, ні

8. Чи вміють студенти вашої групи самі організовуватись для виконання колективних справ? Чи вміють вони розподіляти між собою роботу?

Так, ні

9. Чи вмієте Ви і Ваші одногрупники уважно вислуховувати один одного?

Так, ні

10. Чи з усіма в групі у Вас добрі стосунки?

Так

Ні

11. Чи є в групі студенти, з якими у Вас напружені стосунки?

Так

Ні

12. Чи є в групі студенти, з якими у Вас конфліктні стосунки?

Так

Ні

13. Чи є у вашій групі традиції?

Так

Ні

14. Чи сприяє мікроклімат Вашої групи доброму настрою?

Так

Інколи

Ні

15. Чи є у вашій групі мікрогрупи? На яких засадах вони складаються?

а) на позитивних

б) на негативних

Так, ні

Так, ні

16. Як Ви вважаєте, чи завжди думка студентів збігається з думкою викладачів?

Так, ні, інколи

17. Чи виконує актив у вашій групі провідну роль?

Так

Ні

18. Чи можете Ви розраховувати на допомогу у навчанні?

Так

Ні

19. Що, на Вашу думку, заважає Вам добре вчитися (потрібне підкреслити)

- лінощі,

- немає інтересу до окремих предметів;

- низький рівень викладання окремих предметів;

- не вистачає часу на самостійну підготовку;

- намагання не виділятися серед інших;

- погане здоров'я;

- низький рівень дисципліни на заняттях.

20. Чи знають члени Вашої групи про ті події, чим живе університет та інші колективи.

Так, ні

Методика. **Наскільки ви ефективно виконуєте свою роботу.**

Оцінка за кожну відповідь:

0 – майже ніколи;

1 – іноді;

2 – часто;

3 – майже завжди.

1. Напередодні кожного робочого дня, я резервую час для підготовчої роботи і планування.
2. Я письмово фіксую задачі і мету з позначкою термінів їх виконання.
3. Кожен документ, наукову працю я намагаюсь опрацювати один раз і остаточно.
4. Кожного дня я складаю список майбутніх справ, упорядкований за пріоритетами, найважливіші справи я роблю в першу чергу.
5. Свій робочий день я намагаюся, за можливістю, звільнити від сторонніх телефонних розмов, незапланованих зустрічей і раптових зборів.
6. Своє денне навантаження я намагаюся розподілити залежно від графіку своєї працездатності.
7. У моєму плані є “вікна”, що дозволяють реагувати на актуальні проблеми.
8. Я намагаюся спрямувати свою активність таким чином, щоб у першу чергу сконцентруватися на небагатьох “життєво важливих” проблемах.
9. Я умію говорити ні”, коли на мій час хочуть претендувати інші, а мені необхідно виконати більш важливі справи.

Якщо ви тепер підсумуєте ваші бали, набрані за результатами тесту, то отримаєте такі дані:

0-15 балів – ви не плануєте свій час і знаходитесь у владі зовнішніх обставин: деяких цілей ви досягнете, якщо складете список пріоритетів і дотримуетесь його.

16-20 балів – ви намагаєтесь оволодіти своїм часом, але не завжди достатньо послідовні, щоб мати успіх.

21-25 балів – у вас хороший самоменеджмент.

25-30 балів – ви можете слугувати взірцем кожному, хто хоче навчитися раціонально поводитися зі своїм часом, раціонально використовувати його.

Дозволяйте оточуючим вас людям прилучатися до вашого досвіду. Починайте з удосконалення самого себе.

Тест "Чи впевнені Ви в собі?"

1. Чи часто Ви відчуваєте втому, хоча, насправді Ви не втомились?
2. Чи буває з Вами, що раптом відчуваєте невпевненість чи закрили за собою двері?
3. Чи часто засмучуетесь без особливої причини?
4. Чи всерівно Вам, коли, перебуваючи в театрі, Ви сидите в середині ряду?
5. Чи важко Вам настроїтись на чий-небудь раптовий візит?
6. Чи лякаєтесь Ви, інколи, коли почуєте телефонний дзвінок?
7. Чи часто Вам сняться сни?
8. Чи швидко Ви приймаєте рішення?
9. Чи неприємно Вам, коли Ви виявляєте на своєму одязі пляму і Вам доводиться в такому вигляді куди-небудь йти?
10. Чи любите Ви заводити нові знайомства? :
11. Чи буває з Вами таке, що перед поїздкою Вам раптом хочеться відмовитись від неї?
12. Чи прокидаєтесь Ви вночі від почуття сильного голоду?
13. Чи виникає у Вас інколи бажання залишитись наодинці з собою.
14. Якщо Ви прийшли в їдальню одні, чи присідаєте Ви за столик, за яким сидять відвідувачі, хоча є вільний столик?
15. Чи керуетесь Ви у своїх вчинках головним-чином тим, що від Вас очікують інші?

Па запитання слід давати відповідь "так" або "ні" Ви отримаєте по одному балу за ствердні відповіді на питання 1,2,3,4,5,6,11,12,15 і заперечні на питання 7,8,9,10,13,14. Максимум - 15 балів.

0 балів. Ви в такій мірі самовпевнені, що можна передбачати, що Ви не зовсім відверті у своїх відповідях.

1-4 бали. Ви вільні від непродуманих вчинків. Деяка доля невпевненості не є недоліком, а доказом гнучкості Вашої психіки.

5-8 балів. У Вас яскраво виражена потреба почувати себе впевнено. Оточуючі завжди можуть покластися на Вас.

9-12 балів. Ваша потреба бути впевненим у собі настільки сильна, що Вам загрожує небезпека досить часто бачити людей не такими, якими вони є насправді, а такими, як ви собі уявляєте. Якщо Ви не готові хоч інколи відважитись - на "стрибок у невідомість", то у Вашому житті буде дуже мало щасливих миттєвостей.

13-15 балів. Ваш страх перед непередбаченими ситуаціями настільки великий, що навіть у простих ситуаціях Ви відчуваєте сумніви. Найменша зміна обставин у Вас руйнує почуття впевненості в собі. Проявляйте більше рішучості.

Індивідуальні завдання на вибір:

1. Підготувати виступ, доповідь, реферат з теми.
2. Написати тези, статтю, есе.
3. Виступити в науково-практичній конференції.

МОДУЛЬ 2. Дидактика вищої школи

Практичне заняття №7

**ТЕМА: ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ДИДАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ.
ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ.**

Основні поняття: дидактика, категорії дидактики, закономірності, принципи, зміст, форми та методи навчання, контекстний підхід у навчанні, ділова гра, мікро-викладання, інтерактивні методи навчання.

Міжпредметні зв'язки: Філософія. Розділ: Пізнання як творчість. Педагогіка. Розділ: Теорія навчання (сутність процесу навчання, методи та засоби навчання,

форми організації навчання). Вікова і педагогічна психологія. Розділ: Психологія навчання. Педагогічна майстерність. Розділи: Майстерність організації педагогічної взаємодії у навчанні. Педагогічна техніка вчителя.

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Поняття про дидактику вищої школи. Основні категорії дидактики.
2. Закономірності та принципи процесу навчання у вищому навчальному закладі.
3. Зміст освіти як проблема дидактики вищої школи.
4. Методи та форми організації навчального процесу у вищій школі.
5. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя у педагогічному університеті.

Завдання 2. Підготувати відповіді на питання тесту (письмово):

I варіант.

1. Встановіть правильну послідовність підготовки до лекції:
  - а)
  - б)
  - в)
  - г)
  - д)
2. Дописати відсутні критерії. Педагогічна технологія повинна задовольняти основним критеріям технологічності:
  - концептуальність;
  - системність;
  - логічність;
  - .....
  - .....
  - .....

II варіант.

1. Джерелами і складовими частинами нових педагогічних технологій є:

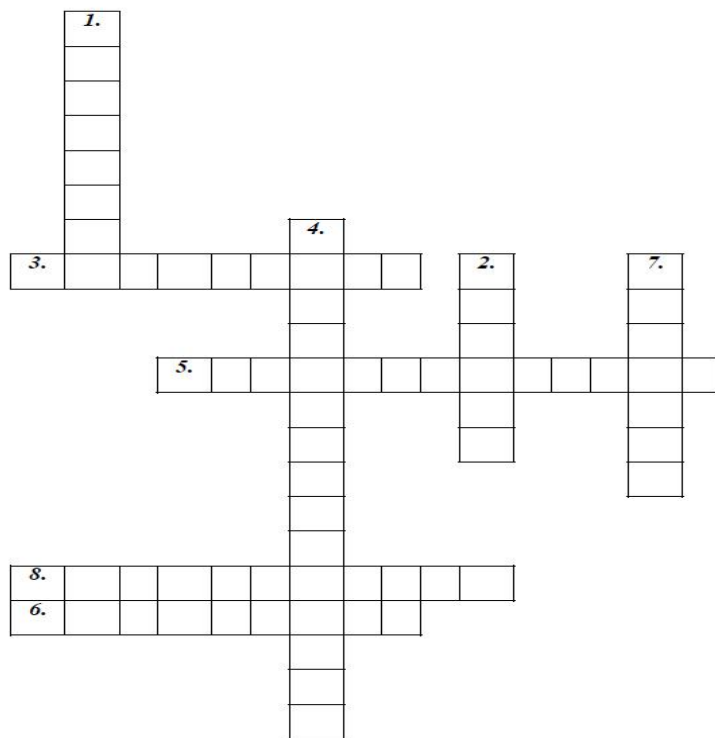
- а)
- б)
- в)
- г)
- д)

2. Дописати відсутні прийоми створення проблемних ситуацій на лекції:

- пряма постановка проблеми;
- проблемне завдання у вигляді питання;
- .....
- .....
- .....
- .....

Завдання 3.

Розв'язати кросворд № 1.

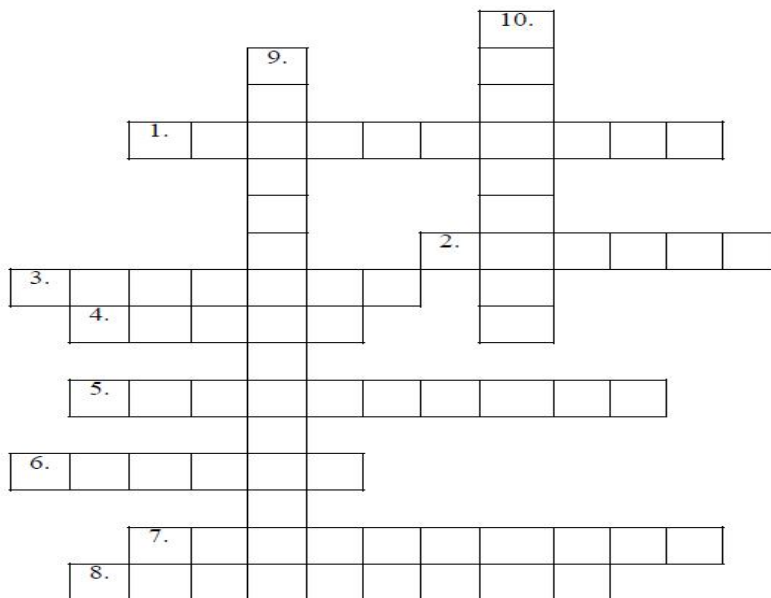
По горизонталі:

3. Теорія освіти.
2. Напрямок оновлення змісту освіти.
3. Співбесіда з окремих тем.
8. Засвоєння знань у логічному зв'язку, спадкоємність знань.

По вертикалі:

1. Головні вихідні ідеї.
2. Провідна форма навчання.
3. Принцип навчання.
7. Одна із форм навчання, де самостійна робота поєднується з обговоренням, що сприяє зв'язку теорії і практики.

Розв'язати кросворд № 2.

По горизонталі:

1. Закон, за якого вихідний стан об'єкта однозначно визначає ряд його наступних станів. Знаючи перший, можна передбачити інший.
2. Система, результат і процес процесу пізнання.
3. Форма навчання, що забезпечує розвиток творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації і професійного використання знань у навчальних умовах.

4. Внутрішній і необхідний, всезагальний і суттєвий зв'язок предметів і явищ об'єктивної дійсності.
  5. Один із чотирьох основних елементів змісту освіти за І.Я. Лернером.
  6. Форма навчання, що базується на стрункому систематичному і системному викладі певної наукової проблеми.
  7. Книга, в якій відображено одноосібну або колективну наукову працю з однієї проблеми.
  8. Теорія навчання.
- По вертикалі:
9. Модель освіти, що передбачає персональний характер освіти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей.
  10. Принцип навчання.

Практичне заняття №8

ТЕМА. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Основні поняття: технологія, освітні технології, педагогічні технології, навчальні технології, педагогічна техніка, технологія проблемного навчання, ігрові технології, технологія модульного навчання, технологія модульно-контекстного навчання, технологія дистанційного навчання, технологія кредитно-модульного навчання.

Міжпредметні зв'язки: Філософія. Розділ: Пізнання як творчість.

Соціологія. Розділ: Соціологія освіти. Педагогіка. Розділ: Теорія навчання. Основи навчально-педагогічних технологій. Педагогічна і вікова психологія. Розділ: Психологія навчання. Педагогічна майстерність. Розділ: Педагогічна техніка вчителя.

Форми проведення заняття.

1. Дискусія.
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота.

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Сутність і взаємозв'язок понять освітні технології, педагогічні технології та навчальні технології.
2. Класифікація педагогічних технологій.
3. Модульно-рейтингова технологія навчання.
4. Технологія проблемного та групового навчання.
5. Ігрові технології та їх характеристики.
6. Кредитно-модульна технологія навчання.
7. Характеристика нових інформаційних технологій(комп'ютерних) та технології дистанційного навчання.

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання тесту (письмово):

1. Виберіть правильний варіант визначення:

Педагогічна технологія – це ...

- цільова, відносно завершена сукупність взаємозалежних циклів навчальної, виховної та освітньої розвивальної взаємодії викладача і студентів (учнів);
- продумана у всіх деталях модель педагогічної діяльності з проектування, організації та проведенні навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів та вчителя;
- процес підготовки і передачі інформації, який відкриває нові варіанти навчання, пов'язані з унікальними можливостями сучасних засобів навчання.

2. Виберіть правильний варіант взаємозв'язку понять „освітні технології”, „педагогічні технології”, „технології навчання”, „педагогічна техніка” від загального до конкретного:

- педагогічні технології (ПТ) → освітні технології (ОТ) → педагогічна техніка (ПТ-ка) → технології навчання (ТН);
- технології навчання (ТН) → педагогічна техніка (ПТ-ка) → освітні технології (ОТ) → педагогічні технології (ПТ);
- освітні технології (ОТ) → педагогічні технології (ПТ) → технології навчання (ТН) → педагогічна техніка (ПТ-ка);

□ педагогічна техніка (ПТ-ка) → технології навчання (ТН) → педагогічні технології (ПТ) → освітні технології (ОТ).

3. Цільова, відкрита і відносно завершена сукупність взаємозалежних циклів навчання, виховання та освітньої розвивальної взаємодії викладача і студентів – це ...:

- а) навчальний модуль;
- б) модульний контроль;
- в) змістовий модуль;
- г) модульно-контекстна технологія.

4. Ігрові технології за цільовими орієнтаціями поділяються на:

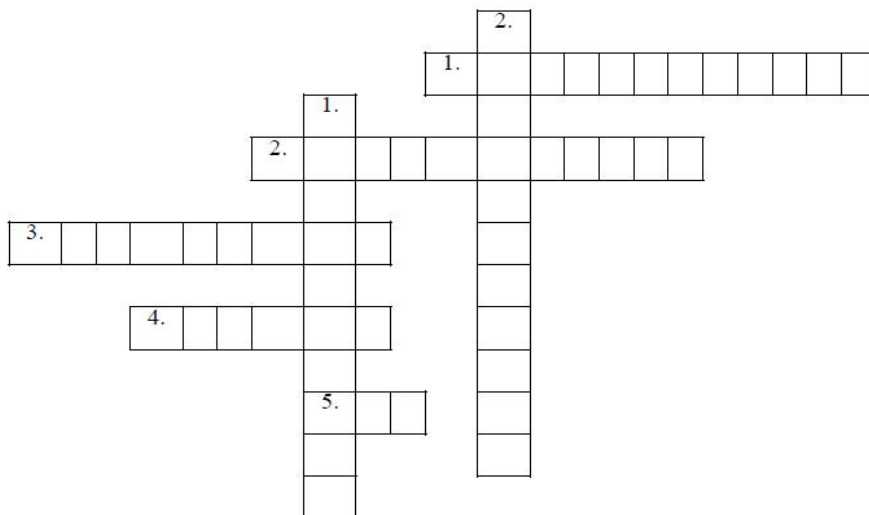
- а) навчальні, тренінгові, контролюючі, узагальнюючі, пізнавальні, репродуктивні і ін.;
- б) предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, драматизації;
- в) дидактичні, виховні, розвивальні, соціалізуючі.

5. Поняття „педагогічна технологія” відома з:

- а) 20-х років XIX століття;
- б) 30-х років XIX століття;
- в) 20-х років XX століття;
- г) 30-х років XX століття.

Завдання 3.

Розв'язати кросворд.

По вертикалі:

1. Термін, що означає „знання обробки матеріалу”?
2. Одна з методологічних вимог педагогічної технології, яка передбачає можливість цілепланування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики.

По горизонталі:

1. Одна із складових педагогічної технології - це соціальне ...?
2. Технологія, або системний метод створення, застосування і визначення усього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм навчання (ЮНЕСКО).
3. Термін, що означає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання.
4. Відносно самостійна частина навчального процесу, яка містить одне або кілька близьких за змістом і фундаментальних за значенням понять, законів, принципів.
5. Вид діяльності в умовах ситуації, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складаються, формується і удосконалюється самоуправління поведінкою.

Практичне заняття №9

ТЕМА: НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ.

Основні поняття: науково-дослідна діяльність студентів, готовність до науково-дослідної діяльності, магістерська робота, реферат, тези, стаття.

Міжпредметні зв'язки: Філософія. Розділ: Пізнання як творчість. Загальна педагогіка. Розділи: Методи науково-педагогічного дослідження. Методика організації науково-дослідної діяльності студентів.

Форми проведення заняття

1. Дискусія.
2. Евристична бесіда.
3. Письмова робота (педагогічний диктант, тест).

Завдання 1. Підготувати відповіді на питання (усно):

1. Науково-дослідницька діяльність студентів магістратури.
2. Готовність студентів до науково-дослідної роботи. Рівні готовності.
3. Теоретичні і емпіричні дослідження.
4. Форми викладу результатів педагогічних досліджень.

Завдання 2. Педагогічний диктант(письмово):

Продовжити речення:

- 1) система інтелектуально-творчих якостей особистості, які сприяють успіху у творчій діяльності ...
- 2) здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи вираження проблемних задач ...
- 3) пряме бачення суті речей, знаходження правильного вирішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів досягнення ...
- 4) самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних результатах діяльності ...
- 5) альтернативність, здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та міняти їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах.
- 6) своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності, здатність створювати думки, що відрізняються від загально прийнятих поглядів ...
- 7) інтегральний пізнавально-мотиваційний показник рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі ...
- 8) продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації, що не обумовлена ні практичними потребами, ні негативною оцінкою роботи ...
- 9) спеціальні і загальнонаукові знання, які слугують методологічною основою до організації та проведення дослідження, загальнонаукові, дослідницькі вміння ...

Завдання 3. Підготувати відповіді на питання тесту (письмово):

1. Науково-дослідна робота магістрантів спрямована на розвиток у майбутніх педагогів і науковців нахилів до пошукової, дослідницької діяльності і до:

а) репродуктивного розв'язання навчально-виховних завдань в освітніх закладах, а також на формування умінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв'язання практичних питань навчання і виховання;

б) творчого розв'язання навчально-виховних завдань в освітніх закладах;

в) творчого розв'язання навчально-виховних завдань в освітніх закладах, а також на формування умінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв'язання практичних і теоретичних питань навчання і виховання;

г) творчого розв'язання навчально-виховних завдань в освітніх закладах, а також на формування умінь застосування дослідницьких методів для розв'язання теоретичних питань навчання.

2. Тези – це:

а) невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висвітлює індивідуальні думки та висловлення щодо конкретного питання і не претендує на вичерпне і визначальне тлумачення теми;

б) стислі, лаконічно сформульовані основні положення доповіді, повідомлення тощо, що включають виклад основних думок праці від початку до кінця, а не лише її дослідницької частини;

в) доповідь на певну тему, що включає огляд наукових та інших джерел з обраної теми або виклад змісту наукової роботи з висвітленням не лише відповідної наукової інформації, а й показом свого ставлення до неї.

3. Есе – це:

а) невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висвітлює індивідуальні думки та висловлення щодо конкретного питання і не претендує на вичерпне і визначальне тлумачення теми;

б) доповідь на певну тему, що включає огляд наукових та інших джерел з обраної теми або виклад змісту наукової роботи з висвітленням не лише відповідної наукової інформації, а й показом свого ставлення до неї;

в) стислі, лаконічно сформульовані основні положення доповіді, повідомлення тощо, що включають виклад основних думок праці від початку до кінця, а не лише її дослідницької частини.

4. Стаття – це:

а) невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висвітлює індивідуальні думки та висловлення щодо конкретного питання і не претендує на вичерпне і визначальне тлумачення теми;

б) кваліфікаційний науково-практичний доробок, що містить математично обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, наукові положення і свідчить про спроможність студента самостійно проводити наукові дослідження в обраній галузі знань;

в) науковий чи публіцистичний твір невеликого розміру, своєрідне дослідження важливої наукової, суспільно-політичної чи літературної теми, де присутнє висвітлення конкретних питань з необхідним теоретичним їх осмисленням.

5. Реферат – це:

а) доповідь на певну тему, що включає огляд наукових та інших джерел з обраної теми або виклад змісту наукової роботи з висвітленням не лише відповідної наукової інформації, а й показом свого ставлення до неї;

б) науковий чи публіцистичний твір невеликого розміру, своєрідне дослідження важливої наукової, суспільно-політичної чи літературної теми, де присутнє висвітлення конкретних питань з необхідним теоретичним їх осмисленням;

в) кваліфікаційний науково-практичний доробок, що містить математично обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, наукові положення і свідчить про спроможність студента самостійно проводити наукові дослідження в обраній галузі знань.

6. Магістерська робота – це:

а) невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висвітлює індивідуальні думки та висловлення щодо конкретного питання і не претендує на вичерпне і визначальне тлумачення теми;

б) кваліфікаційний науково-практичний доробок, що містить математично обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, наукові положення і свідчить про спроможність студента самостійно проводити наукові дослідження в обраній галузі знань;

в) науковий чи публіцистичний твір невеликого розміру, своєрідне дослідження важливої наукової, суспільно-політичної чи літературної теми, де присутнє висвітлення конкретних питань з необхідним теоретичним їх осмисленням.

Контрольні тести до модуля.

Виберіть з наступних тверджень правильні:

1. Індуктивна логіка передбачає формування тези на основі аналізу відомого загального положення.
2. Гіпотезу можна будувати, виходячи з очевидних істин.
3. Гіпотеза виникає в свідомості дослідника спонтанно.
4. Констатуючий (діагностичний) експеримент спрямований на вивчення педагогічно явища в умовах дії існуючого складу факторів, тобто тих, які були визначені до експерименту і не змінювались.
5. Індукція виявляє окреме як загальне, а дедукція виводить окреме із загального.
6. В уявному експерименті виділяються два етапи: формування уявної моделі експерименту та прогнозування, аналіз можливих експериментальних результатів.
7. За способом проведення вирізняються такі види спостережень: безпосереднє та опосередковане; причетне та непричетне.
8. Структура анкети складається з трьох частин: вступної, основної, демографічної ("паспортички").
9. Є три основні категорії тестів: тести успішності, тести здібностей та індивідуальні тести.
10. Метод класифікації у наукових дослідженнях дає можливість упорядкувати та класифікувати педагогічні явища на основі їх не типовості.
11. Існує два види абстракції: узагальнююча та типізуюча.

12. Аналіз і синтез – це два методи наукового пізнання, що не існують ізольовано один від одного.
13. Модель – це штучна система, яка відображає з певною точністю властивості об'єкта, що досліджується.
14. Аналіз – це уявне або фактичне розкладання цілого на частини, синтез, відновлення цілісності розглядуваного предмета в усьому розмаїтті його виявлення.
15. Основними критеріями, що характеризують сутність і зміст передового педагогічного досвіду, є новизна, результативність, актуальність, перспективність та стабільність.
16. Граничним випадком абстрагування є конкретизація.
17. Під концепцією розуміється система взаємопов'язаних наукових положень, котрі використовує дослідник для досягнення потрібного результату.
18. Поняття "наукова проблема" і "наукова задача" тотожні.
19. Науково-педагогічне дослідження повинно включати не лише якісний аналіз явищ, що вивчаються, а й кількісний вимір отриманих експериментальних результатів.

Всі письмові завдання оформлюються на листах формату А-4

Приклад оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України

Миколаївський національний аграрний університет

Кафедра методики професійного навчання

Творче завдання

до практичного заняття №__

Тема «____»

Виконав (ла):

студент (ка) групи __

ПІБ

Перевірила:

ас. Гула Л.В.

Миколаїв

2019

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації / А. М. Бойко. – К. : ІЗМН, 1996. – 232 с.
2. Бойко А. М. Парадигмальні напрями виховання: варіанти вибору / А. М. Бойко // Рідна школа. - 2001. - № 3. – С. 7-10.
3. Вергасов В. М. Проблемное обучение в высшей школе / В. М. Вергасов. – К. : Вища школа, 1979. – 216 с.
4. Вернадский В. И. Начало и вечность жизни / В. И. Вернадский. – М. : Советская Россия, 1989. – 702 с.
5. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя ; автор. колектив : М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук [та ін.]. – Тернопіль : Навчальна книга ; Богдан, 2004. – 384 с.
6. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский ; под ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006.– 384 с.
8. Про вищу освіту : закон України від 01.07.2017 № 1556-VII / Верховна Рада України. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
9. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. – К. : Райдуга, 1994.
10. Концепція педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776 / Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : <file:///C:/Users/deputy/Downloads/5b7bb2dcc424a809787929.pdf>.
11. Корсак К. В. Світова вища освіта: порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів : монографія / К. В. Корсак. К. : МАУП ; МКА, 1997. – 208 с.
12. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш. шк., 1989. – 156 с.

13. Педагогічні технології у неперервній освіті : монографія / [С. О. Сисоєва, М. А. Алексюк, П. М. Воловик та ін.] ; за ред. С. О. Сисоєвої. – К. : Віпол, 2001. – 502 с.
14. Перспективні основні технології : навчально-методичний посібник / за ред. Г. С. Сизоненко. - К. : Гопак, 2000. – 560 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Методичні рекомендації

Укладач: **Гула** Лариса Вікторівна

Формат 60 x 84 1/16. Умовн. друк. арк. 2,6.

Тираж 20 прим. Зам. №.....

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54010 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490
від 20.02.2013р.